

Tankeväckande avhandling om hur heteronormativa konstruktioner upprätthålls i mötet mellan människa och väsen

I Catarina Harjunens avhandling¹ granskas finlandssvenska folksånger som berättar om människans erotiska möten med naturväsen. Syftet är att undersöka de konstruktioner av normativa föreställningar om sexualitet, kön och genus som uttrycks i sägnerna och sätta dessa i relation till den historiska kontexten. Harjunen undersöker också hur konstruktioner av sexualitet, kön och genus förhåller sig till binära konstruktioner av natur och kultur.

Harjunens avhandling är den första större svenskspråkiga studie som behandlar människors och väsens erotiska möten. Avhandlingen fyller två kunskapsluckor, den ena är användandet av material som inte fått någon större uppmärksamhet av forskare tidigare. Den andra är att med queerteoretiska, ekofeministiska och posthumanistiska perspektiv ge nya infallsvinklar på äldre traditionsmaterial.

Det empiriska materialet består av 116 sänger ur Svenska Litteratursällskapets i Finland traditionsvetenskapliga arkiv. Insamlingen skedde mellan 1866 och fram till 1950.

För att analysera materialet delar Harjunen in sägnerna i olika teman utifrån ett erotiskt spektrum där varje tema behandlas i var sitt kapitel. Det erotiska spektrumet följer en heteronormativ kronologi som börjar med en erotisk stämning, går vidare till sexuella möten, giftermål och avslutas i sänger som behandlar barn mellan människa och väsen.

---

1 Harjunen, Catarina: *Att dansa med de(t) skeva – Erotiska möten mellan människa och naturväsen i finlandssvenska folksånger*. Avhandling. Åbo: Åbo Akademi Förlag. 230 s.

En av Harjunens centrala teorier är Donna Haraways posthumanistiska begrepp *sällskapsarter* och *naturkultur* som används för att diskutera relationen mellan människor och väsen i det femte och sista analyskapitlet. Harjunen studerar hur normativitet reproduceras och att de ”normbrytande väsendena finns för att illustrera normerna” (Harjunen 2020:196). Med queerteoretiska perspektiv diskuterar hon sägnerna som skeva i det att de visar på sprickor i heteronormativiteten. De är potentiella icke-normativa vägar, eller *queera orienteringar* för att tala med Sara Ahmed som också är teoretiskt viktig i avhandlingen. Avhandlingen är välskriven och tankeväckande. De metodologiska perspektiven och analytiska ingångarna ger den här typen av traditionsmaterial ett lyft. Harjunen lyckas i sitt syfte att med posthumanistiska perspektiv undersöka hur kön, sexualitet och föreställningar om natur och kultur sammanvävs och konstrueras. Även analysen av heteronormativa konstruktioner i sägnerna som berättelser svarar väl på de inledande frågeställningarna.

Avhandlingen har dock vissa brister. För att analysera materialet använder Harjunen exempelvis metoden kontextuell närläsning i syftet att inte endast undersöka sägnerna som berättelser utan också sätta dem i den samhällskontext de har sitt ursprung i. Harjunen skriver att väsendenas närvaro fungerar ”som en kontrollerande makt som påverkar människornas agerande” (Harjunen 2020:118). Även om hon beskriver generella maktstrukturer hade jag velat se en djupare lokal förankring för att det ska vara möjligt att studera sägnernas funktion kontextuellt. Harjunens kapitel om insamlandet av materialet är imponerande men jag hade också velat veta mer om vem som berättade sägnerna, var och i vilket syfte. Om detta inte var möjligt hade jag velat se en diskussion kring detta. De aspekterna hade varit relevanta i relation till syftet att studera konstruktioner av sexualitet och kön i relation till dess historiska kontext. Vidare hade jag även velat se en djupare diskussion kring begreppen erotik och sexualitet eftersom de är så pass betydande för hela avhandlingen.

Harjunen har i min mening lyckats skriva en tankeväckande avhandling om hur människan skapar sig själv i möten med väsen. Hon uppfyller syftet att skriva in sig i en anrik tradition av sägen- och väsensforskare väl med sina intressanta metodologiska perspektiv.

Tanja Mikkonen